

**ХҮҮХЭД АСАРСНЫ ТЭТГЭМЖ ОЛГОХТОЙ ХОЛБОГДСОН СТАТИСТИК МЭДЭЭЛЭЛ,
ГАДААДЫН ЗАРИМ УЛС ОРНЫ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН
(ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)**

Ц. Товуусүрэн, А. Пагма, Ө. Мөнхтунгалаг, Д. Жигваагүнсэл

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ

- Судалгааны зорилго
- Судалгааны зорилт
- Судалгааны аргачлал
- Судалгааны үр дүн
- Судалгааны дүгнэлт

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: Монгол улсын хүүхэд асарсны тэтгэмж олгохтой холбогдсон статистик тоо баримт, Хүүхэд асарсны тэтгэмжийг 2 нас хүртэл олгох тохиолдолд улсын төсөвт нөлөөлөх нөлөөлөл.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ: Гадаадын зарим улс орны хүүхэд асрах тэтгэмж олгохтой холбогдсон харилцаа

- Оросын холбооны улс
- Бүгд Найрамдах Узбекистан Улс
- Нидерландын Вант Улс
- Бүгд Найрамдах Чех Улс

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

* * *

УДИРТГАЛ

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Эрдэнэбатын захиалгаар “Хүүхэд асарсны тэтгэмж олгохтой холбогдсон статистик тоо баримт, гадаадын зарим улс орны эрх зүйн орчин”сэдэвт харьцуулсан судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгааны төвийн судлаачдын баг гүйцэтгэв.

Судалгааны зорилго.

Энэхүү судалгааны зорилго нь сүүлийн 10 жилийн хугацаанд 0-2 насны хүүхдийн тоог статистикийн албан ёсны мэдээллээс тооцон гаргах, 0-2 насны хүүхдийн цэцэрлэг яслийн хүрэлцээ, сүүлийн 10 жилд жил тутам амаржсан эхийн тоо, нялхасын эндэгдэл, 0-2 насны хүүхдээ асарч байгаа эх/өрх толгойлсон эцэг/-ийн тоо, 0-2 насны хүүхдээ асарч байгаа эх/өрх толгойлсон эцэг/-д хүүхэд асарсны тэтгэмж олгоход төсөвт нэмэгдэх зардлыг тооцон гаргах, энэ талаар гадаадын зарим улс орны эрх зүйн орчинг судлаж, дүгнэлт гаргахад чиглэгдэнэ.

Судалгааны зорилт.

- Сүүлийн 10 жилийн 0 - 2 насны хүүхдийн тоог статистикийн мэдээлэлд тулгуурлан тооцон гаргах

Судалгааны эмхтгэл, XIV боть

- 0 - 2 насны хүүхэдтэй эх/өрх толгойлсон эцэг/-ийн тоог тооцож гаргах;
- Хүүхдийг 2 нас хүртэл тэтгэмж олгоход улсын төсвийн зардлын өсөлтийг тооцох;
- Гадаадын улс орнуудад хүүхэд асарсны тэтгэмж олгодог эрх зүйн орчныг харьцуулан судлах;
- Судалгааны дүгнэлт гаргах;

Судалгааны аргачлал.

- Статистикийн албан ёсны мэдээлэлд тулгуурлан 0 - 2 насны хүүхдийн тоо, мөн насны хүүхэдтэй эх/өрх толгойлсон эцэг/ -ийн тоог сүүлийн 10 жилээр тооцон гаргаж, тоон мэдээллийн эх сурвалжийг бэлтгэх;
- Хүүхэд асарсны тэтгэмжийг гадаадын зарим улс орнуудад хэрхэн зохицуулж байгаа талаар харьцуулан судлах;
- Монгол Улсад хүүхдийг 2 нас хүртэл эх/өрх толгойлсон эцэг/-д тэтгэмж олгоход улсын төсвийн зардалд нөлөөлөх нөлөөллийг тооцож, дүгнэлт гаргах;

Судалгааны үр дүн.

Хүүхэд асарсны тэтгэмж олгох талаар шийдвэр гаргахад 0 - 2 насны хүүхэдтэй эх/өрх толгойлсон эцэг/ -ийн тоо, мөн ийм насны хүүхдийн тоон мэдээллээр хангах;

- Хүүхэд асарсны тэтгэмж олгох шийдвэр гаргахад улсын төсвийн зардалд нөлөөлөх нөлөөллийн мэдээллээр хангах;
- Хүүхэд асарсны тэтгэмж олгодог гадаадын зарим улс орны эрх зүйн зохицуулалтын талаарх харьцуулалтаар холбогдох дүгнэлт хийх боломж олгох;

Судалгааны дүгнэлт.

1. 0 - 2 насны хүүхэд асарсны тэтгэмж олгох нь эх, хүүхдийн эрүүл мэнд, хүүхэд гэр бүлийн халуун дулаан уур амьсгалд эрүүл өсөж торниход чиглэгдсэн чухал арга хэмжээ юм.
2. Хүүхэд асарсны тэтгэмж олгоход улсын төсөвт багагүй ачаалал нэмэгдэхээр байгаа ч гадаадын зарим улс орны жишгийг харгалзан тэтгэмжийн хэмжээ, хамрагдах хүүхдийн насны хязгаарыг 2 нас хүртэл аажмаар өсгөх замаар эдийн засгийн өсөлттэй уялдуулан шийдвэрлэж болох юм.
3. Энэ чиглэлээр хууль батлагдсан тохиолдолд нийгмийн халамжийн зарим тэтгэмжид зохицуулалт хийх.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: Монгол улсын хүүхэд асарсны тэтгэмж олгохтой холбогдсон статистик тоо баримт, Хүүхэд асарсны тэтгэмжийг 2 нас хүртэл олгох тохиолдолд улсын төсөвт нөлөөлөх нөлөөлөл.

1. Улсын хэмжээнд 2002 - 2012 онд төрсөн хүүхэд, амаржсан эх, яслид хамрагдсан хүүхдийн тоо

Уг сэдвийн хүрээнд Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хорооны Статистикийн 2003-2011 оны эмхтгэл, Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хороо, Статистик бютень 2012, Нийслэлийн эрүүл мэндийн газар, Улсын нийгмийн даатгалын газрын мэдээллээс гаргасан албан ёсны эх сурвалжийг лавлагаа мэдээллийн эх сурвалж болгон ашиглав.

Улсын хэмжээнд 2002 - 2012 онд нийт 626576 мянган хүүхэд төрсөнөөс 0 - 1 насандаа

12486 хүүхэд эндсэн тохиолдол бүртгэгджээ. Сүүлийн 10 жилд улсын хэмжээнд 0 - 2 настай хүүхдийн тоог гаргахдаа тухайн жилд амьд төрсөн хүүхдийн тооноос 0 - 1 насандаа эндсэн хүүхдийн тоог хасч тооцсон болно. 2002 - 2012 онд төрсөн 0 - 2 настай яслийн насны нийт 614090 хүүхдүүдийн 45262 буюу 7,4 хувь нь хамрагджээ.

Улсын хэмжээнд сүүлийн 10 жилд төрсөн хүүхэд, амаржсан эх, яслид хамрагдсан хүүхдийн тоо
Хүснэгт 1

Он	Амьд төрсөн хүүхдийн тоо /хүйсээр/		Нялхсын эндэгдэл /0-1 хүртэлх насандаа/	Тухайн жилд төрсөн хүүхдийн тоо	0-2 настай хүүхдийн яслид хамрагдсан тоо	Амаржсан эхийн тоо
	1	2				
2002	эрэгтэй	23092	799	22293	4383	46691
	эмэгтэй	22631	591	22040		
2003	эрэгтэй	23113	602	22511	3748	45592
	эмэгтэй	21631	449	21182		
2004	эрэгтэй	22686	588	22098	3385	45380
	эмэгтэй	21835	428	21407		
2005	эрэгтэй	23269	530	22739	3663	45146
	эмэгтэй	21902	408	21494		
2006	эрэгтэй	24396	901	46475	4370	48880
	эмэгтэй	22980				
2007	эрэгтэй	28483	547	27936	4938	56411
	эмэгтэй	27291	447	26844		
2008	эрэгтэй	32623	731	31892	4754	63451
	эмэгтэй	30639	509	30130		
2009	эрэгтэй	35241	795	34446	4400	68735
	эмэгтэй	33521	591	32930		
2010	эрэгтэй	33810	721	33089	4353	62942
	эмэгтэй	32079	554	31525		
2011	эрэгтэй	36288	1152	69424	3621	69155
	эмэгтэй	34288				
2012	эрэгтэй	74778	1143	73635	3647	74474
	эмэгтэй					
Нийт дүн		626576	12486	614090	45262	626857

Нялхсын эндэгдлийн шалтгааныг дурьдвал, 2011 оны байдлаар нийслэлийн эрүүл мэндийн газрын хийсэн судалгаагаар 54,8 хувь нь нярайн эрт үед, 9,5 хувь нь нярайн хожуу үед 35,53 хувь нь 29 - 365 хүртэлх хоногтойдоо эндсэн байна. Нэг хүртэлх насны

хүүхдийн эндэгдлийн перинаталь үед үүссэн эмгэгийн дотор нярайн тархитай холбоотой бусад хямрал 34,2 хувийг, төрөхөд ураг бүтэх 21,05 хувь, нярайн амьсгалын гачаал 14,82 хувийг эзэлж байна. Амьсгалын тогтолцооны өвчлөлөөс шалтгаалсан эндэгдэл дотор уушгины хатгаагаар 98,7 хувь, Төрөлхийн гажгаас 53,1 хувийг зүрхний төрөлхийн гажиг, 12,5 хувийг улаан хоолойн төрөлхийн гажиг, 34,4 хувийг бусад эрхтэний төрөлхийн гажиг тус тус эзэлж байна. /Хүснэгт 2/⁵³

Нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн тэргүүлэх шалтгаан

Хүснэгт 2

Шалтгаан	01- хүртэлх насны	5 хүртэлх насны
Перинаталь үүссэн зарим эмгэг	54,28	44,70
Амьсгалын замын өвчин	17,42	18,11
Төрөлхийн гажиг, гаж хөгжил	16,00	15,05
Гадны шалтгаант өвчлөл	3,42	10,58
Мэдрэлийн тогтолцооны өвчлөл	3,14	4,47

2. Улсын хэмжээнд 2002 - 2012 онд хүүхэд асарсны тэтгэмжид хамрагдсан эх, эцэг асран хамгаалагчдын тоо, хэмжээ

2002 - 2006 онуудад нийгмийн халамжийн хүүхэд асарсны тэтгэмж авах, тэтгэмж, үйлчилгээнд хамрагдсан байдлыг тухайн үед хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан 1995 онд батлагдсан нийгмийн халамжийн тухай хуулиар “төрүүлсэн болон үрчлэн авсан хүүхдээ 1 нас /ихэр бол 3 нас/ хүртэл асарч байгаа эх /эцэг, асран хамгаалагч/ амаржсаны тэтгэмжээ авсаны дараа хүүхэд асарсны тэтгэмж авах эрхтэй байсан байна. Тус хуулиар хvvхэд асарсны тэтгэмж авч байх хугацаандаа хvvхэд дахин төрvvлсэн болон үрчлэн авсан эхийн түрvvчийн хvvхэд асарсны тэтгэмжийг зогсоож, дараагийн хvvхдээ асрахад нь зориулан түвнд хvvхэд асарсны тэтгэмж олгоно. Уг тэтгэмж нь эхийн зөвхөн хоёр удаагийн төрөлтийн хугацаанд хамаарч тэтгэмжийн хэмжээг тухайн үеийн амьжиргааны доод түвшинг харгалзан засгийн газар тогтоож байжээ. 2002-2007 онд давхардсан тоогоор 295.1 мянган хүн 410,9 сая төгрөгийн тэтгэмж авсан байна.

Нярай хvvхдийн арчилгааны тэтгэмжид нэн ядуу өрхийн эх хvvхдээ төрvvлснээс хойш 3 сарын дотор нэг удаа нярай хvvхдийн арчилгааны тэтгэмж авч байсан бөгөөд тэтгэмжийн хэмжээ нь тухайн үеийн хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцvv хэмжээтэй байжээ. 2002-2007 онд 28 мянган хүн 692,9 сая төгрөгийн тэтгэмж олгогджээ.

Ихэр хvvхдийн тэтгэмжинд ихэр хvvхэд төрvvлж, эсэн мэнд өсгөж байгаа эхийн төрснөөс хойш 3 сарын дараа хvvхэд тус бүрд 20000 төгрөгийн тэтгэмжийг нэг удаа олгосон бөгөөд 2002-2006 онд 1,5 мянган эхэд 54,8 сая төгрөгийг зарцуулсан байна.

Жирэмсний болон амаржсаны тэтгэмжинд тэтгэмжийн даатгалын шимтгэлийг жирэмсний чөлөө авахаас өмнө 12 сараас доошгүй хугацаанд, үүнээс сүүлийн 6 сард нь уг шимтгэлийг тасралтгүй төлсөн даатгуулагч эх жирэмсний болон амаржсаны тэтгэмж авах даатгалын шимтгэл төлөх хугацааг хангасан даатгуулагч эх, хүүхдээ 196-гаас доошгүй хоног тээгээд дутуу төрүүлсэн буюу үр хөндүүлсэн, жирэмслэлтийг эмнэлгийн аргаар тасалсан, мөн 196 хоног тээгээгүй боловч амьдрах чадвартай хүүхэд төрүүлсэн

⁵³ Нийслэлийн хүн амын эрүүл мэндийн үзүүлэлт, УБ хот., 2011 он. Нийслэлийн эрүүл мэндийн газар

бол жирэмсний болон амаржсаны тэтгэмж авах эрх үүсч тэтгэмжийн даатгалд даатгуулж шимтгэл төлсөн хөдөлмөрийн гэрээгээр ажилладаг болон төрийн албан хаагч эхэд жирэмсний болон амаржсаны тэтгэмжийг тэтгэмжийн даатгалын шимтгэл төлсөн сүүлийн 12 сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дунджаас 70 хувиар тооцож 4 сарын хугацаанд нийгмийн даатгалын сангаас олгогджээ. 2002 - 2006 онд 238800 эхэд 19829,1 сая төгрөгийн тэтгэмж зарцуулжээ.

Өнчин хүүхэд үрчлэн авсны тэтгэмжинд бүтэн өнчин хvvхэд үрчлэн авч өсгөн хvмvvжvvлж байгаа эх /эцэг/ үрчлэн авсан хvvхдээ 16 нас хүртэл нь тэтгэмж авах эрх үүсч тэтгэмжийн хэмжээ нь хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 2 дахин нэмэгдvvлсэнтэй тэнцvv байх бөгөөд улирал тутам олгосон байна. Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн талаарх холбогдох хуульд оруулсан өөрчлөлтийн дагуу хүүхэд асарсны, ихэр хүүхдийн, нярай хүүхдийн арчилгааны жирэмсэн болон амаржсаны, өнчин хүүхэд үрчлэн авсаны тэтгэмжүүд 2006 оны 07 сарын 01 -нээс олгогдохгүй болсон байна.

Улсын хэмжээнд 2002 - 2007 онд хүүхэд асарсны тэтгэмжид хамрагдсан эх, эцэг асран хамгаалагчдын тоо, зарцуулсан хөрөнгийн дүн

Хүснэгт 3

Он	Хүүхэд асарсны		Ихэр хүүхдийн		Өнчин хүүхэд үрчлэн авсны		Нярай хүүхдийн арчилгааны		Жирэмсэн болон амаржсаны	
	Тоо Мянга.хүн	Дүн Сая,төг	Тоо Мянга. хүн	Дүн Сая,төг	Тоо Мянга. хүн	Дүн Сая,төг	Тоо Мянга. хүн	Дүн Сая,төг	Тоо Мянга.хүн	Дүн Сая,төг
2002	57.100	43.437	300	13,0	500	76,0	4600	112,0	49300	4254,1
2003	58.400	48.074	300	11,9	600	96,7	5900	146,0	51500	4189,6
2004	59.100	57.058	300	11,5	600	111,6	7500	186,3	54500	4294,4
2005	53.900	57.369	400	12,6	700	112,2	6700	166,0	45600	4134,9
2006	44.300	56.455	200	5,8	400	92,4	3300	82,6	37900	2956,1
2007	22.300	148.46	-	-	400	68,8	-	-	-	-
Дүн	295,1	410,9	1500	54,8	3200	577,7	28000	692,9	238800	19829,1

2006 - 2012 онд нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн талаарх холбогдох хуулиудад хэд хэдэн удаа өөрчлөлт орсон бөгөөд 0-2 настай хүүхдээ харж асарч байгаа эцэг эх асран хамгаалагчдад дараахь тэтгэмжүүдийг олгожээ.

Улсын хэмжээнд 2006 - 2012 онд хүүхэд асарсны зарим тэтгэмжид хамрагдсан эх, эцэг асран хамгаалагчдын тоо, зарцуулсан хөрөнгийн дүн

Хүснэгт 4

Он	Жирэмсэн болон хөхүүл эхчүүдийн		Жирэмсэн болон нярай, хөхүүл хүүхэдтэй эхчүүдийн мөнгөн тэтгэмж		3 хүртэлх насны ихэр хүүхдэд жилд 1 удаа	
	Тоо Мянга.хүн	Дүн Сая,төг	Тоо Мянга.хүн	ДүнСая,төг	Тоо Мянга.хүн	Дүн Сая,төг
2006	20200	901,2	-	-	-	-
2007	77500	12732,9	-	-	-	-
2008	-	-	91200	15,753,6	1400	90,2
2009	-	-	91700	16,184,9	2300	165,1

2010	-	-	87766	17,202,4	2100	258,2
2011	-	-	85200	20,746,9	1800	186,7
2012	-	-	89871	32,358,9		
Дүн	97700	13634,1	445737	102,2	7600	700,2

Жирэмсэн болон хөхүүл эхчүүдийн тэтгэмжийг 2006 оны 7 сарын нэгнээс шинээр олгож эхэлсэн бөгөөд 2006 - 2007 онд 97700 эхэд 13634,1 сая төгрөгийн тэтгэмж олгожээ. 2007 оны 01 сарын 04 -ний өдрөөс хууль нэмэлт өөрчлөлт орж энэ тэтгэмжийг түр зогсоосон. 2010 оны 01 сарын 1 -нээс хүүхдийн мөнгөн тэтгэмж, шинэ төрсөн хүүхдэд олгох мөнгөн тэтгэмж, шинэ гэр бүлд олгох мөнгөн тусламжуудыг зогсоож жирэмсэн болон нярай, хөхүүл хүүхэдтэй эхчүүдийн тэтгэмжийг нөхцөлт мөнгөн тэтгэмжийн зардлаас олгож эхэлжээ. Жирэмсэн болон нярай, хөхүүл хүүхэдтэй эхчүүдийн мөнгөн тэтгэмж, 3 хүртэлх насны ихэр хүүхдэд жилд 1 удаа олгох тэтгэмжийг 2008 оны 02 сарын 24 -нөөс шинээр олгож эхэлсэн.

Хүүхэд асарсны тэтгэмжийг 2 нас хүртэл олгох тохиолдолд улсын төсөвт нөлөөлөх нөлөөлөл.

Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хорооны “Статистикийн бюллетень”-д хүн амын тоо 2012 оны жилийн эцэст урьдчилсан дүнгээр 2869.5 мянга, үүнээс Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт оршин суугаа хүн амын тоо 2762.4 мянга болж, оны эхнээс 57.9 мянган хүн буюу 2.1 хувиар өслөө. Улсын хэмжээнд 2012 онд 74474 эх амаржиж, амьд төрсөн хүүхдийн тоо 74778 болж, өмнөх оныхоос амаржсан эхийн тоо 4146 эхээр буюу 5.9 хувь, хүүхдийн тоо 4202 хүүхдээр буюу 6.0 хувиар өссөн байна гэжээ.

Улсын хэмжээгээр 2012 онд нялхсын эндэгдэл 1143 болж, өмнөх оныхоос 9 хүүхэд буюу 0.8 хувь, 1-5 хүртэлх насандаа 253 хүүхэд эндэж, өмнөх оныхоос 5 хүүхэд буюу 1.9 хувиар буурсан байна. Үндэсний статистикийн хорооноос гаргадаг улсын нийгэм эдийн засгийн тогтмол мэдээлэл дэх хүн амын статистик мэдээний ангилалд 0 - 5 насны ангилал байхаас бус 0-2 насны ангилал байдаггүй учраас уг мэдээллийг албан ёсоор гаргуулахад багагүй цаг хугацаа шаардагдах болсон юм. Иймд судалгааг шуурхай гаргах үүднээс 2012 оны төрөлтийн статистик дээр үндэслэн 2 нас хүртэл хүүхэдтэй эх, өрх толгойлсон эцгийн нийлбэр тоог тооцов. Шаардлагатай гэж үзвэл 2 нас хүртэл хүүхэдтэй эх/өрх толгойлсон эцэг/-ийн нарийвчилсан тоог Улсын Их Хурлын гишүүний албан тоотоор Үндэсний Статистикийн хороогоор гаргуулж болох юм.

Хүүхдийг 2 нас хүртэл асрах эхийн тоог гаргахын тулд 2011 - 2012 онд амаржсан эхийн тоог үндэс болгов. 2011-2012 онд амаржсан эхийн тоо $70128+74474=140602$ эх байна. Мөн энэ хугацаанд нялхсын эндэгдэл $1152+1143=2295$ байсан байна. Эндээс $140602-2295=138307$ эх, өрх толгойлсон эцэг байна гэж үзэж болох юм.

Дэлхийн зарим улс орны нийгмийн халамжийн практикаас авч үзэхэд хүүхдээ асарсны тэтгэмжийн сард олгох хэмжээг дор дурдсанаар тогтоодог байна. Үүнд:

- Сарын үндсэн цалин, хөлс
- Сарын дундаж цалин хөлс
- Улсын хэмжээний цалин хөлсний доод хэмжээ
- Амьжиргааны баталгаажих доод түвшингийн хэмжээ
- Гэр бүлийн сарын нийт орлогын тодорхой хувиар гэх мэт хувилбарууд байгаа юм.

Цаашилбал ажил эрхэлдэг, эрхэлдэггүй ялгаагүй бүх эхчүүдэд ялгаагүй олгох бол улсын хэмжээний дундаж цалингийн хэмжээгээр, мөн ийм цалингийн тодорхой хувиар, баталгаат доод цалин, амжиргааны баталгаажих доод түвшингийн тодорхой хувь хэмжээгээр гэх мэтчилэн олон хувилбар байж болох юм.

Монгол Улсын “Нийгмийн халамжийн тухай” хууль, Засгийн газрын 2012 оны 81 дүгээр тогтоолын дагуу жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн хэмжээ сард 48000 төгрөг, хамрагдаж байгаа эх/өрх толгойлсон эцэг/-ийн тоо 90 шахам мянга байгаа бөгөөд үүнд жилд ойролцоогоор 4,3 тэрбум төгрөг /өнгөрсөн онд YII сарын 1-нээс энэ хэмжээг мөрдсөн учир гүйцэтгэл нь нийт мөнгөн дүнг бүрэн илэрхийлж чадахгүй байгаа/ зарцуулахаар байна. Энэ тэтгэмжийн оронд хүүхэд асарсны тэтгэмжийг олгоно гэж үзээд дээр дурдсан зарим хувилбаруудаас манайд авч болох хувилбаруудаар тэтгэмжийн хэмжээг улсын дүнгээр тооцоход улсын төсөвт ямар ачаалал нэмэгдэхийг авч үзвэл:

1. Сарын цалин хөлсний улсын дундажаар олгоно гэж үзвэл:

$$\text{ХАТ} = 12 \times \text{ДЦ} \times \text{N}$$

ХАТ - хүүхэд асарсны тэтгэмж;

ДЦ - улсын хэмжээний сарын дундаж цалин /401344,7 2012 оны III улирлын/;

N- тэтгэмжид хамрагдах эх/ өрх толгойлсон эцэг/-ийн тоо:

а/ 2 нас хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ = $12 \times 401344,7 \times 138307 = 666\,105\,377\,074.8$ ₮ буюу 666,1 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **661,8** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

б/ 1 нас 6 сар хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ = $12 \times 401344,7 \times 92205 = 444\,071\,856\,762$ ₮ буюу 444,1 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **439,8** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

в/ 1 нас хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ = $12 \times 401344,7 \times 74474 = 358\,676\,942\,253,6$ буюу 358,7 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **354,3** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

2. Цалингийн доод хэмжээгээр олгоно гэж үзвэл:

$$\text{ХАТ} = 12 \times \text{ЦБТ} \times \text{N}$$

ЦДХ - сарын баталгаат цалингийн түвшин/140400₮/

а/ 2 нас хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ = $12 \times 140400 \times 138307 = 233\,019\,633\,600$ ₮ буюу 233,0 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **228,7** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

б/ 1 нас 6 сар хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ = $12 \times 140400 \times 92205 = 155\,346\,984\,000$ ₮ буюу 155,3 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн

4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **151,0** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

в/ 1 нас хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ= $12 \times 140400 \times 74474 = 125\,473\,795\,200$ ₮ буюу 125,5 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **121,2** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

3. Амьжиргааны баталгаажих доод түвшингээр олгоно гэж үзвэл:

ХАТ= $12 \times \text{АБДТ} \times N$;

АБДТ-амьжиргааны баталгаажих доод түвшин/108000₮/

а/ 2 нас хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ= $12 \times 108000 \times 138307 = 179\,245\,872\,000$ ₮ буюу 179,2 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **174,9** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

б/ 1 нас 6 сар хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ = $12 \times 1\,08000 \times 92205 = 119\,497\,680\,000$ ₮ буюу 119,5 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **115,2** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

в/ 1 нас хүртэл тэтгэмж олгоход;

ХАТ = $12 \times 108000 \times 74474 = 96\,518\,304\,000$ ₮ буюу 96,5 тэрбум төгрөг болж байна. Үүнээс жирэмсний 5 сартайгаас 12 сарын хугацаанд олгодог тэтгэмжийн 4,3 тэрбум төгрөгийг хасч тооцвол **92,2** тэрбум төгрөгөөр төсвийн ачаалал нэмэгдэхээр байна.

Түүнчлэн 2 болон түүнээс дээш ихэр хүүхэд асарсны тэтгэмжийг ялгавартай тооцдог аргачлал байж болно. Гэхдээ манай улсын хувьд ихэр хүүхдийн тэтгэмжийг тусгайлан тогтоосон. Тэтгэмжийг хугацааны хувьд заавал шууд 2 нас хүртэл гэхгүйгээр 1 нас, 1нас 6 сар, 2 нас гэсэн үе шаттай шилжих хувилбар ч байж болох юм.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ: Гадаадын зарим улс орны хүүхэд асрах тэтгэмж олгохтой холбогдсон харилцаа

Дэлхийн улс орнууд хүүхэд асрах тэтгэмжийн талаар өөр өөрсдийн бодлого, хууль эрх зүйг боловсруулан хэрэгжүүлдэг байна.

1. Оросын Холбооны Улс

Тус улсад 1995 онд “Хүүхэдтэй иргэдэд үзүүлэх төрийн тэтгэмжийн тухай” Холбооны хуулийг баталсан ба энэхүү хуулийн дагуу дараах тэтгэмжүүдийг тогтоон олгож байна⁵⁴. Үүнд:

⁵⁴ <http://base.consultant.ru>

Тэтгэмжийн төрөл	Тэтгэмжийн хэмжээ (2012 оны 1дүгээр сарын 1-ээс)	Тэтгэмжийн хэмжээ (2013 оны 1дүгээр сарын 1-ээс 1.055 коэффициентоор индексжүүлсэн байдлаар)
Хүүхэд төрөхөд олгодог нэг удаагийн тэтгэмж	12 405.32 руб.	13 087. 61 руб.
Хүүхдээ 1.5 нас хүртэл нь асарсан заавал даатгалд хамрагдсан болон ажил хөдөлмөр эрхлээгүй иргэдэд олгодог сар бүрийн тэтгэмж	Анхны хүүхэд -2 326 руб. Хоёр дахь болон дараагийн - 4 651.99 руб.	Анхны хүүхэд - 2 453.93 руб. Хоёр дахь болон дараагийн - 4 907.85 руб.
Хугацаат цэргийн албан хаагчийн жирэмсэн эхнэрт олгодог нэг удаагийн тэтгэмж	19 645.12 руб.	20 725.60 руб.
Хугацаат цэргийн албан хаагчийн хүүхдэд олгодог сар бүрийн тэтгэмж.	8419,34 руб.	1.40 руб.

“Хүүхэдтэй иргэдэд үзүүлэх төрийн тэтгэмжийн тухай” Холбооны хуулийн дагуу олгогдох дээрх тэтгэмжүүдтэй холбоотой ОХУ-ын Засгийн газрын 2009 оны 1100 дугаар Тогтоол⁵⁵, ОХУ -ын Эрүүлийг хамгаалах, нийгмийн хөгжлийн яамны сайдын 2009 оны 1012 дугаар тушаал зэрэг эрх зүйн баримт бичгүүд үйлчилж байна⁵⁶. Хүүхдийг асарсан тэтгэмжийн хувьд ОХУ-д дээр дурдсан хуулийн дагуу 1.5 жил хүртэл асарсны тэтгэмжийг яг биечлэн асарч буй хүнд нь ажил эрхэлсэн эсэх, суралцаж байгаа эсэхээс үл хамааран олгодог байна.

Хүүхэд төрөхөд нэг удаа олгодог тэтгэмжийг мөн адил бүх эмэгтэйчүүд, эхчүүдэд олгодог. ОХУ-ын Хөдөлмөрийн хуулийн дагуу хүүхэд төрүүлсэн эх хүсэлт гарган хүүхдээ 3 нас хүртэл нь асарч болох ба үүнээс 1.5 жилд нь “Хүүхэдтэй иргэдэд үзүүлэх төрийн тэтгэмжийн тухай” Холбооны хуульд заасан тэтгэмжийг олгоно. Харин 3 нас хүртэл нь асрах тохиолдолд үлдсэн 1.5 жилд нь сар бүр 50 рублийн нөхөн олговор олгодог. 2011 оноос 6 сараас ОХУ-ын Төрийн Думд хүүхэд асарсны тэтгэмжийг 1.5 нас хүртэл байсныг 3 нас хүртэл нь олгохоор өөрчлөх зорилготой хуулийн төсөл өргөн баригдсан ба одоогоор 2013 оны Төрийн Думын хэлэлцэх хуулийн төслийн жагсаалтанд оруулах шийдвэр гарсан байна.

2. Бүгд Найрамдах Узбекистан Улс

Узбекистан улсын Ерөнхийлөгчийн 2002 оны “Нийгмийн эмзэг бүлгийн хүн амд үзүүлэх зорилтот тусламжийг нэмэгдүүлэх тухай”⁵⁷ Зарлигийг хэрэгжүүлэх зорилгоор БНУзУ-ын Хөдөлмөр, Хүн амын нийгмийн хамгааллын яамнаас 2002 онд “Ажил эрхэлж байгаа эхэд

⁵⁵ Постановление Правительства РФ от 29.12.2009 № 1100 «Об утверждении Положения об исчислении среднего заработка (дохода, денежного довольствия) при назначении пособия по беременности и родам и ежемесячного пособия по уходу за ребенком отдельным категориям граждан»

⁵⁶ Министерство здравоохранения и социального развития РФ, Приказ от 23 декабря 2009г. №1012 “Об утверждении порядка и условий назначения и выплаты государственных пособий гражданам, имеющим детей”.

⁵⁷ Указ Президента Республики Узбекистан от 25 января 2002 года № УП-3017 «Об усилении адресной поддержки социально уязвимых слоев населения»

хүүхдээ хоёр нас хүртэл нь асарсны сар бүрийн тэтгэмж тогтоож, олгох тухай Журам”⁵⁸, мөн “Ажил эрхлэхгүй байгаа эхэд хүүхдээ хоёр нас хүртэл нь асарсны сар бүрийн тэтгэмж тогтоож, олгох тухай Журам”⁵⁹-ыг тус тус батлан гаргажээ. “Ажил эрхэлж байгаа эхэд хүүхдээ хоёр нас хүртэл нь асарсны сар бүрийн тэтгэмж тогтоож, олгох тухай Журам”-ын дагуу хүүхэд асарсны сар бүрийн тэтгэмжийг хүүхдийг хоёр нас хүртэл нь түүнийг биечлэн асарсан эх, эцэг, эсхүл хууль ёсны асран хамгаалагч, үрчилж авсан эх/эцэг/ -д олгоно.

Хүүхэд асарсны сар бүрийн тэтгэмжийг хэдэн хүүхэд асарч байгаа, тэтгэмж авч байгаа хүний ажилласан жилээс үл хамааран Узбекистан улсад тогтоосон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээгээр олгоно. Ажил эрхэлдэг (суралцдаг, цэргийн алба хааж буй) эхчүүдэд сар бүрийн тэтгэмжийг ажлын газар нь (сургууль, цэргийн алба хааж буй газар) захиргааны шийдвэрийг үндэслэн тогтооно.

Ажил эрхэлдэг эх (эхийг орлох хүмүүс) хүүхэд асарсны тэтгэмжийг сар бүр авахын зэрэгцээ бүрэн бус ажлын цагаар болон гэрээгээр хөдөлмөр эрхлэх эрхтэй ажээ. “Ажил эрхлэхгүй байгаа эхэд хүүхдээ хоёр нас хүртэл нь асарсны сар бүрийн тэтгэмж тогтоож, олгох тухай журам”-ын дагуу хүүхэд асарсны сар бүрийн тэтгэмжийг хүүхдийг 2 нас хүртэл нь түүнийг биечлэн асарсан эх, эцэг, эсхүл хууль ёсны асран хамгаалагч, үрчилж авсан эх/эцэг/, сургуульд төлбөртэй суралцдаг эхчүүд (эхийг орлох хүмүүс), хуулийн этгээд байгуулаагүйгээр худалдаа эрхэлж байгаа эхэд (эхийг орлох хүмүүс) тосгон, хот айлын иргэдийн хурал, цуглааны шийдвэрийг үндэслэн нутгийн өөрөө удирдах байгууллагаас тогтооно.

Хүүхэд асарсны сар бүрийн тэтгэмжийг хэдэн хүүхэд асарч байгаа, тэтгэмж авч байгаа хүний ажилласан жилээс үл хамааран Узбекистан улсад тогтоосон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээгээр олгоно. Хүүхэд асарсны тэтгэмж тогтоолгохын тулд сүүлийн 3 сарын гэр бүлийн орлогын тухай лавлагааг гаргаж өгнө. Түүнчлэн ажил эрхлээгүй эхчүүд хүүхэд асарсны тэтгэмжид хамрагдахын тулд тодорхой нөхцөл буюу тухайн гэр бүлд ийм тэтгэмж хэрэгтэй байгааг илэрхийлсэн тодорхойлолт шаардлагатай. Өөрөөр хэлбэл тухайн гэр бүлийн нэг гишүүнд ногдох өрхийн орлого нь хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 1.5 дахин нэмэгдүүлснээс их байж болохгүй гэсэн нөхцөл бий.

3. Бүгд Найрамдах Чех улс⁶⁰

Олон улсад хуулиараа хүүхдийн асаргааны урт хугацааны чөлөөтэй тэтгэмж олгодог орнууд бол Төв Европын орнууд байдаг байна. Үүний нэг нь Чех улс юм. Хүүхэд асаргааны тэтгэмжийн асуудлыг “Хөдөлмөрийн тухай хууль” /Labour Law in Czech Republic/ болон бусад холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулдаг. Тус улсад эхчүүд хүүхдээ төрүүлсний дараа 3 жил чөлөөлөгдөн гэртээ хүүхдээ асардаг нь тогтсон стандарт бөгөөд энэ нь хүүхдийн тооноос хамааран илүү урт ч байж болдог байна.

Эхчүүд хүүхэд асрах чөлөөгөө 2, 3 эсвэл 4 жилээр авах уу гэдгээ сонгодог. Энэчлэн хэдийгээр энэ нь практик амьдрал дээр нэг их өргөн дэлгэр биш боловч аавууд эхийн оронд хүүхэд асаргааны чөлөө авах боломжтой байдаг байна. Ийнхүү чөлөө авсан бүх хугацаанд эхчүүд төрийн халамж дэмжлэгийг хүртэж байдаг байна.

⁵⁸ Положение “О порядке назначения и выплаты работающим матерям ежемесячного пособия по уходу за ребенком до достижения им возраста двух лет”

⁵⁹ Положение “О порядке назначения и выплаты неработающим матерям ежемесячного пособия по уходу за ребенком до достижения им возраста двух лет”

⁶⁰ Haas, Elizabeth. “Maternity Leave in the Czech Republic”. Retrieved 5 December 2012. http://en.wikipedia.org/wiki/Parental_leave

Үүнийг Чехийн Хөдөлмөрийн хуулийн (Labour Law in Czech Republic) 195⁶¹-р зүйлд Эцэг эхийн хүүхэд асаргааны чөлөөний тухай:

- ✓ Эх хүүхдээ төрүүлэх болон түүнийг асрахад 28 долоо хоногийн буюу 196 хоногийн тэтгэмжит чөлөө авах эрхтэй. Харин нэг удаад 2 болон түүнээс дээш тооны /ихэр/ хүүхэд төрүүлвэл 37 долоо хоногийн хүүхэд асрах тэтгэмжит чөлөө авах эрхтэй.
- ✓ Хуульд зааснаар эх хүүхэд төрүүлэхээр тооцоологдсон өдрөөс 6 долоо хоногийн өмнө чөлөөг авах эрхтэй ба үлдсэн 22 долоо хоногийн чөлөөг төрснөөс хойш хүүхдээ асрахад зориулан авна. /Харин хугацаанаасаа өмнө төрсөн тохиолдолд төрснөөс хойш 22 долоо хоногийг л авах бөгөөд урьд дутуу эдэлсэн чөлөөний хугацааг нөхөж олгохгүй./ Мөн дээрх чөлөөний хугацаа дууссан тохиолдолд эцэг эх нь хүсвэл хүүхдээ 4 нас хүртэл ажлаасаа чөлөөлөгдөн асрах эрхтэй хэмээн хуульчилжээ.

Чех улсад хүүхэд асаргааны 2 төрлийн тэтгэмж олгодог⁶². Үүнд:

1. Эхийн тэтгэмж /Maternity allowance/- Энэ нь эх хүүхдээ төрүүлэхээс өмнө 6 долоо хоног, хүүхдээ төрүүлсний дараа 22 долоо хоног, нийт 28 долоо хоногийн хүүхэд асрах чөлөөний тэтгэмж юм. Үүнийг зөвхөн эхэд олгох бөгөөд 2009 онд хамгийн дээд хэмжээ нь 28.990 Чех крон /CZK/ буюу 400 доллар байсан ба энэ нь аажмаар өсөх хандлагатай байгаа аж. Эхийн тэтгэмжийг олгохдоо:
 - Ажил эрхэлдэг эх цалин болон орлогын 70 хувиар
 - Хувиараа болон тодорхой орлоггүй эх тэтгэмж авахаасаа өмнө наанадаж 1 жилд 180 өдөр эрүүл мэндийн даатгалыг заавал төлсөн байх шаардлагатай. ЭМД-ийг төлсөн хувь хэмжээнээс шалтгаалан эхийн тэтгэмж олгох хувь хэмжээг тогтооно.
 - Гадаадын иргэн бол энэ тэтгэмжийг авахаасаа өмнө 1 жилд наанадаж 270 өдөр эрүүл мэндийн даатгалыг төлсөн байх ба хөдөлмөрийн гэрээ нь хүчинтэй байгаа тохиолдолд 70 хүртэл хувь тогтоон олгодог байна.
2. Эцэг эхийн тэтгэмж /Parental allowance/- Энэ нь эхийн хүүхэд асрах 28 долоо хоногийн чөлөөний хугацаа дуусгавар болсны дараа эцэг эхийн хэн нэг нь хүүхдээ асрах бол хүүхдийг 4 нас хүртэл хугацаанд асрах эрх үүсэх юм. Энэ хугацаанд хүүхэд асрах эцэг болон эх нь улсаас хүүхдээ асарсны тэтгэмж авах бөгөөд энэ нь эрүүл мэндийн даатгалд бүрэн хамрагдсан, Чех улсад байнгын оршин суух хаягтай байхыг шаарддаг. Нийгмийн халамжийн байгууллагаас олгодог учир өрхийн орлогоос хамаарахгүй хичнээн хугацаанд хүүхдээ асрахаас шалтгаалан тэтгэмжийн дүн хэмжээ өөр байдаг байна. Тухайлбал:
 - 2 жил асрахаар төлөвлөсөн бол 1 сард хамгийн ихдээ 11400 CZK авна.
 - 3 жил асрахаар төлөвлөсөн бол 7600 CZK авна.
 - 4 жил асрахаар төлөвлөсөн бол 3800 CZK авна.

Чех улс нь хүүхэд асаргааны тэтгэмжит чөлөөг хамгийн урт хугацаагаар олгодог орон юм. Мөн бүтэн хугацаагаар ажлаас чөлөөлөгдөн хүүхдээ асрахаас гадна ажлын цагийг хорогдуулсан хэлбэрээр буюу цагаар ажиллаж хүүхдээ асрах зохицуулалт ч байдаг байна.

⁶¹ Labour Law in Czech Republic хэмээх Google дэхь цахим ном. 2010 он .186 х. www.books.google.mn

⁶² Maternity financial support <http://www.mpsv.cz/en/1603>

4. Нидерландын Вант Улс⁶³

Нидерланд улс хүүхэд асаргааны асуудлыг чухалчилан үздэг орнуудын нэг юм. Тус улс нь энэ харилцааг “Хөдөлмөр ба халамжийн Хууль” (Work and Care Act), “Хөдөлмөрийн хууль” (Labour Law), “Нидерландын Иргэний Хууль” (The Civil Code of the Netherlands) хуулиудаар зохицуулдаг байна.

Нидерландын “Хөдөлмөр ба халамжийн хууль” (Work and Care Act)-ийн 3:1-д эхчүүдэд хүүхдээ төрүүлсний дараа 16 долоо хоногийн 100%-ийн цалинтай хүүхэд асаргааны чөлөө олгодог. Үүнээс 4-6 долоо хоногийг нь заавал төрөхийн өмнө авна. Хэдийгээр аавуудад 100%-ийн цалинтай 2-хон өдрийн чөлөө олгодог боловч эцэг эхийн хэн хэн нь ажлаасаа 26 долоо хоног хүртлэх хугацаагаар цалингүй чөлөө авч болдог байна.

Хүүхэд асрах чөлөөг богиносгосон цагаар авбал илүү удаан хугацаагаар авч болно. Ажилчин, албан хаагчдын ажлын цаг ба гэр бүлийн үүрэг хариуцлагаа зохицуулах үндсэн тогтолцоо нь Ажлын Цагийг Зохицуулах Хууль (the Working Time Adjustment Act)-иар ажлын цагаа багасгах арга байдаг байна. Үүнд хэрвээ тухайн нэг компани ашиг сонирхолтой ноцтой зөрчилдөхгүй нөхцөлд ажилтан, албан хаагч хүсэлт гарган өөрийн ажлын цагийг нэмэх ба багасгах эрхтэй аж.⁶⁴

Хүүхэд төрүүлсэн эх бүр хүүхэд асаргааны тэтгэмжийг 16 долоо хоногт авах ба дараах хувь хэмжээгээр авна. Тухайлбал:

- Ажил эрхэлдэг эх цалингийн 100 хувьтай тэнцэх тэтгэмж
- Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг бол өмнөх жилийн орлогын хэмжээ болон ажилласан цагаас хамаарна. Хэрэв жилд хамгийн багадаа 1225 цаг буюу 7 сар ажилласан бол үүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний орлого гэж үзэн түүнтэй тэнцэх тэтгэмжийг 100 хувь олгоно⁶⁵
- Хүүхэд асаргааны тэтгэмжийн хувь хэмжээ нь эхийн цалингийн дүн хэмжээнд үндэслэх ба хамгийн ихдээ өдөрт 174.64 евроос хэтрэхгүй.

Нидерланд улс нь хүүхэд асрах чөлөөний тэтгэмжийг олгохдоо эхийн цалингийн орлого болон өрхийн орлогыг харгалзан тэтгэмжийг олгодог бөгөөд хүсвэл 26 долоо хоногоос 8 нас хүртэл нь цалингүй буюу тэтгэмжгүй хүүхдээ асрах чөлөө авч болдог байна

Ашигласан материал

1. Федеральный закон “О государственных пособиях гражданам, имеющих детей” 1995г. <http://base.consultant.ru>
2. Постановление Правительства РФ от 29.12.2009 № 1100 «Об утверждении Положения об исчислении среднего заработка (дохода, денежного довольствия) при назначении пособия по беременности и родам и ежемесячного пособия по уходу за ребенком отдельным категориям граждан» .<http://base.consultant.ru>
3. Министерство здравоохранения и социального развития РФ, Приказ от 23 декабря 2009г. №1012 “Об утверждении порядка и условий назначения и выплаты государственных пособий гражданам, имеющим детей”. <http://r51.fss.ru>
4. Указ Президента Республики Узбекистан от 25 января 2002 года № УП-3017 «Об усилении

⁶³ Parental leave http://en.wikipedia.org/wiki/Parental_leave

⁶⁴ The Netherlands <https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:DY->

⁶⁵ A short survey Social Security the Netherland . page 19. Maternity for Self-employed persons /ZEE Scheme/ www.government.nl

- адресной поддержки социально уязвимых слоев населения». <http://www.lex.uz/>
5. Положение “О порядке назначения и выплаты работающим матерям ежемесячного пособия по уходу за ребенком до достижения им возраста двух лет”. <http://www.lex.uz/>
 6. Положение “О порядке назначения и выплаты неработающим матерям ежемесячного пособия по уходу за ребенком до достижения им возраста двух лет”. <http://www.lex.uz/>
 7. The Netherlands <https://docs.google.com/viewer?a>
 8. A short survey Social Security the Netherland . page 19. Maternity for Self-employed persons /ZEZ Scheme/ www.government.nl
 9. Maternity financial support <http://www.mpsv.cz/en/1603>
 10. Parental leave http://en.wikipedia.org/wiki/Parental_leave
 11. Maternity allowance, paternity and parental leave <http://www.easyexpat.com/en/guides/netherlands/amsterdam/work/benefits-package.htm>
 12. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2003
 13. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2004
 14. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2005
 15. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2005
 16. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2007
 17. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2008
 18. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2009
 19. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2010
 20. Монгол Улсын Статистикийн эмхтгэл 2011
 21. Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хороо, Статистик бюлеть 2012

